

NEW JUNGIAN
ISRAELI ASSOCIATION

עמותה יונגיאנית
ישראלית חדשה (ע"ר)

דף הבית

סמלים בסיפורים ואגדות וכוחם המרפא

ריבה פרי

ביבליותרפיה מבוססת על ההנחה שלסיפורים יש כוח מרפא. לסיפור איכויות תירפויטיות שונות: הוא מספק למטופל דמויות להזדהות עימן; הוא מאפשר לדבר על קשיים וכאבים באופן עקיף ופחות מאיים; הוא עשוי לנסח עבור המטופל את רגשותיו ובכך "להעניק לו מילים"; הסיפור גם יוצר "מרחב פוטנציאלי(1) אשר בו יכולים המטפל והמטופל לשהות יחד; בנוסף, עשוי הספר, העובר מיד ליד בטיפול, להפוך לאובייקט מנחם ("אובייקט מעבר"(2) עבור המטופל כאשר המטפל אינו נוכח; האקט אשר בו המטפל מספר סיפור למטופל מאפשר להעניק למטופל חוויה של ערסול ושל החזקה כמו בילדות, כשאמא או אבא מספרים סיפור; ובנוסף, הוא מאפשר למטופל לשתוק, מבלי החרדה שמתלווה לשתיקה כזו בפסיכותרפיה.

אולם, מעבר לכל התרומות האפשריות האלה של הסיפור לתהליך הטיפולי, מעניין במיוחד לבחון את כוחם המרפא של הסמלים שבסיפור. הפיה, המכשפה, הגמדים, האוצר, הארמון, כמו גם הנסיך והנסיכה, הם כולם סמלים המבוססים על דימויים קדמוניים, "ארכיטיפים" בלשונו של יונג, תבניות חשיבה בסיסיות, אוניברסליות, מולדות. המפגש עימם, תוך כדי האזנה לסיפור, עשוי לעורר אותם כדמויות פנימיות בעולמו הפנימי של המאזין, ולגרות אותם לפעולה. למשל, הסיפור על הנער שמצא תיבה ביער עשוי לגלות לנו משהו על אוצרות מטפוריים הטמונים בתוך הנפש; אולם מעבר להבנה הסימבולית, עשויה הקריאה בסיפור "להעיר משנתו" נער אחר בתוכנו, נער פנימי, שלא ידענו על קיומו, ולאפשר לנו לצאת יחד עימו למסע ביער, לחפש כמוהו את התיבה, לפתוח אותה, ואולי גם לעשות משהו בדברים שנמצא בתוכה - בתוכנו.

"סיפור הפיות", אומר בהקשר זה טולקין (בספרו "עץ ועלה – על סיפורי פיות"(3), "עלול לפתוח את מטמונוך ולהניח לכל הדברים שהיו כלואים שם להתעופף, כציפורים כלואות בכלוב. אבני החן כולן

יהפכו ללהבות ולפרחים..."

הסמלים שבסיפור הם כמו מפתחות לשערים, דלתות ותיבות פנימיים, הממאנים להיפתח מעצמם; והמפתח עצמו הוא מוטיב חשוב בסיפורים רבים. הוא המוביל לגילוי האוצר, או משמש לפתיחת חדרים סודיים, המלאים בחפצים יקרים המסמלים טקסי הניכה וקבלת ידע רוחני. המפתח עשוי לשמש גם לפתיחת חדר שצפון בו סוד נורא, שרק הגילוי שלו וההתמודדות עם משמעותו יאפשרו טרנספורמציה וצמיחה.

לפעמים זהו מפתח ישן וחלוד. מפתח כזה, המסתיר סוד רב-שנים, מופיע בסיפור "סוד הגן הנעלם"(4). מרי, גיבורת הסיפור, עסוקה זמן רב בשאלת סודו של הגן, והנה יום אחד היא מוצאת מפתח.

"...כאשר ניתר אדום החזה הבחינה כי הוא מקפץ על גבי תלולית עפר מוזרה... מרי התבוננה בתלולית זו, מבלי לדעת מה טיבה. וכאשר התבוננה היטב גילתה משהו קבור כמעט כולו בעפר ההפוך. היה זה חפץ שדמה לטבעת-ברזל, או לנחושת חלודה; היא שלחה את ידה והרימה את ה'טבעת'. לא, היה זה משהו גדול יותר מטבעת. היה זה מפתח נושן, שנראה כאילו היה טמון באדמה זמן רב מאוד.

מרי הזדקפה ונעצה עיניים מבוהלות במפתח התלוי על אצבעה.

"ייתכן שהוא היה קבור כאן עשר שנים", לחשה, "ייתכן שזהו המפתח של שער הגן!"

...היא הניחה את המפתח בכיסה והלכה במעלה השביל ובמורדו. איש מלבדה לא ביקר, כנראה, במקום זה, ועל כן יכלה להלך לאיטה ולבדוק את החומה ואת הקיסוס המטפס עליה. הקיסוס הוא שהסתיר מעיניה את הנעשה מאחוריו, ואף-על-פי שהביטה בחומת הגן היטב היטב, לא יכלה לראות דבר, מלבד העלים הירוקים-כהים, שטיפסו בצפיפות והבהיקו לאור השמש."(5)

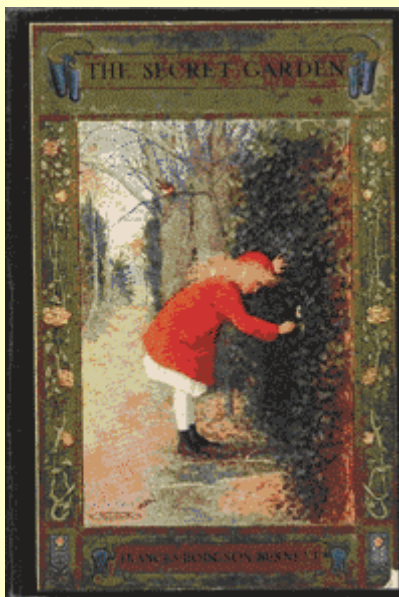
אולם החיפוש הזה עדיין לא הביאה לידי מציאת שער הגן הנעלם. למחרת היא פונה אל אדום החזה:

"אתמול הראית לי היכן היה טמון המפתח", אמרה, 'ועכשיו עליך להראות לי את מקום השער... אבל אינני מאמינה שאתה יודע איפה הוא'...

...פעמים רבות שמעה מרי מפי ה'איה' (המשרתת היהודית) שלה מעשיות פלאים; ואין ספק כי הדבר שאירע עתה, ברגע זה, היה גם הוא מעשה פלא.

משב רוח פתאומי חפז במורד השביל; והוא היה חזק דיו כדי להניד את ענפי הקיסוס הבלתי-גזומים, שהיו תלויים

על פני החומה. ברגע שקרבה מרי אל אדום החזה, הסיט לפתע משב הרוח כמה ענפי קיסוס

שהיו תלויים ברפיון, והיא קפצה בזריזות לעברם ותפסה אותם בידה. ואין פלא שעשתה זאת, כיוון שהבחינה במשהו מתחתם: ידיה עגולה, המכוסה בעלים ירוקים וצפופים. היתה זו ידית של דלת.

היא שלחה ידה אל מתחת לעלים והחלה למשכם לצדדים... לבה של מרי החל לפעום בעוז, וידיה רעדו בהתרגשות-של-חדווה... ידיה גיששו על פני לוח-המתכת וגילו בו משהו. היה זה נקב מוארך... האמנם היה זה מנעול-השער שהיה סגור במשך עשר שנים? היא הכניסה את ידה והוציאה את המפתח. היא הכניסה אותו אל חור המנעול - והוא נכנס בנקל. עתה ניסתה לסובבו בשתי ידיה; היתה זו מלאכה קשה - אך לבסוף הוא הסתובב! ואז נשמה הילדה נשימה עמוקה והביטה לאחוריה, אל השביל המתפתל, לראות אם משהו מתקרב אל המקום. אך איש לא קרב; איש לא בא לכאן לעולם, כנראה, ואז נשמה שוב, כי לא יכלה אחרת, הסיטה את מסך-הקיסוס והדפה את הדלת, שנעה אט אט קדימה.

ואז חמקה מרי בעדה בחשאי, נעלה אותה מאחוריה ונשענה לעומתה בגבה, בעוד היא נושמת במהירות. עיניה הביטו סביב בהתרגשות, בפליאה, בעליצות: היא עמדה בתוך הגן הנעלם! (6)

המפתח הישן, עלי הקיסוס וקורי העכביש שמכסים את הדלת, מסתירים מאחוריהם סוד אפל של המשפחה, כפי שתגלה מרי בהמשך הסיפור. אולם עכשיו היא מגלה בזכות המפתח הזה גן נעול ומוזנח, שיהפוך בידיה לגן נפלא. המפתח שבידה יאפשר לה לפתוח שוב ושוב את השער הנעול וליצור שם בפנים, בתוך הגן, משהו משלה - תהליך מרפא שיחדש את תהליכי ההתפתחות והצמיחה שלה.

את הספר "סוד הגן הנעלם" הבאתי לטיפול של דני, אחרי שאמר שהוא מרגיש "כמו ילד בן 10 שלומד ללכת ולדבר בגיל הזה, במקום בגיל שנתיים", בהתייחסו לרגשות קשים של תלות וחוסר עצמאות שחש בחייו. סיפרתי לדני על קולין, הנער הנכה מתוך הספר "סוד הגן הנעלם", שכל חייו שכב במיטה ולא יצא מחדרו, בגלל שהמבוגרים סביבו האמינו שהוא חולה ונוטה למות, ורק בגיל 10 גילה, שלמעשה אינו נכה, ורק אז למד ללכת. הסיפור איפשר לנו להרחיב ולהעמיק את המטפורה של דני, המטפורה של "ילד בן 10 שלומד ללכת ולדבר". בפגישות הבאות אנו קוראים יחד בספר, ודני מדבר איתי על הוריו, ש"לא שחררו אותו", ולכן הוא לא יודע ללכת.

אולם, כוחו של הסיפור אינו רק בהזדהות שהוא מאפשר לדני עם דמותו של קולין, ובתובנות שעולות מתוך כך לגבי יחסיו עם הוריו. דני מדגיש את תפקידה של מרי, "הילדה שאף פעם לא אמרו לה מה

לעשות" (כך תיאר אותה), בהחלמתו של קולין, והוא מוסיף ואומר, שאולי גם הוא צריך לפגוש ילדה כזו. ועוד לפני שהגענו לסופו של הספר, אמר שהוא מתאר לעצמו, מבלי לדעת, שקולין יתחיל ללכת בחוץ, באור, ולא בבית הקודר והחשוך.

קולין באמת עושה את צעדיו הראשונים, מחוץ לכסא הגלגלים, בחוץ, בין חומות הגן הסודי, בעזרתם של מרי ודיקון, הרחק מעיניהם המשגיחות והמגבילות של המבוגרים, בדיוק כפי שדני דימה לעצמו. ולאחר כמה חודשים נוספים של טיפול, דני שוב מזכיר את קולין, והפעם הוא מוסיף ואומר: "גם אני מרגיש כאילו הייתי בחושך כל השנים, ועכשיו זו תחושה של יציאה מהחושך לאור". המפתח החלוד, הדלתות הנעולות שנפתחות, הגן הנעלם והסודי שהפך לפורח והילדה העצמאית ש"אין לה אלוהים" הפכו עבור דני לסמלים בעלי כוח מרפא. הוא אינו "פוגש ילדה כזו" במציאות, אבל המפגש עמה בסיפור אולי איפשר "להעיר משנתה" ילדה בת דמותה בתוך עולמו הפנימי הרדום והנעול, ויחד עמה הוא יכול למצוא מפתח לגן הסודי הפרטי שלו. הגן, סמל האוֹצֵר בתוכו משמעויות של צמיחה, פריחה והתפתחות, הוא גם מקום סודי, נעול וסגור, המאפשר לילדים שבסיפור להיכנס לתהליך מרפא המוסתר מהעולם. כך הופך הגן גם למעין "מקום מקודש", מקום סגור ומוגן שיוגן מכנה בשם Temenos (7) ובו אדם יכול להיפגש עם עצמו ללא הפרעה ושם תהליך האינדיבידואציה יכול לקרות. שם יכול גם דני להתחיל "ללמוד ללכת", במרחב המוגן שנוצר בינו לבין הספר, הגן הנעלם בפריחתו וילדה שכזו.

הסמל מקבל את כוחו מכך שהוא מהווה גרעין הטעון משמעויות רבות ושונות, המסתעפות לכיוונים רבים. הוא לא רק מתייחס למשמעות או מצביע עליה, אלא עשוי להוביל אל-תוכה, ועל כן נחוה כבעל כושר מיוחד "לברוא עולם" או "לפתוח דלת". סמלים העולים מתוך הלא-מודע מתגלים בפני התודעה בצורת פנטזיות, חלומות או בתוצרים של תהליך היצירה. וון פרנץ, תלמידתו של יונג, מדברת על האופן בו הסמלים יכולים לעבוד עבורנו בחשכת הלא-מודע, ללא ידיעתנו, ומציעה להתייחס לתכנים האלה כמו אל גמדים העובדים בלילה: לא להביט בהם, רק לתת להם להיות בסביבה ולא להפריע לעבודתם הסודית.

בסיפורים רבים מופיעות דמויות פלאיות שעובדות בלילה או מתחת לאדמה ומבצעות משימות בלתי אפשריות שהוטלו על הגיבור בעת שזה ישן. כך, למשל, מותה-שנתה של שלגיה אינו מפסיק את

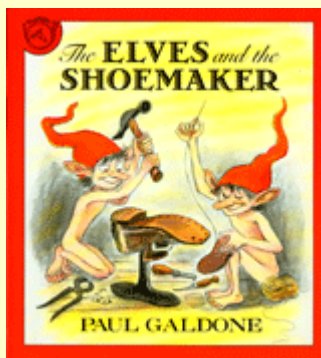
עבודת הגמדים, והם ממשיכים לכרות את אוצרותיהם-אוצרותיה במכרות שבהרים. בסיפורים אחרים זוהי עבודת טוויה או אריגה, כמו בסיפור על הננס שטווה זהב מקש, המסמלת את "מעשה האריגה המיסטי החבוי של הפנטזיה", עליו מדברת וון פרנץ, בהתייחסה לעבודתם הסודית, הפנימית, החבויה של דימויי הלא-מודע. מעשיה ידועה אחרת היא סיפורו של הסנדלר העני ש"אישונים חמודים" תפרו עבורו בלילה, כאשר ישן, נעליים כה מושלמות, שהקונים אשר באו שילמו עבורן יותר מהרגיל, ו"לבסוף היה לאיש אמיד".

הסיפור מספר על סנדלר, אשר...

"...התרושש שלא באשמתו כל-כך, עד שלבסוף לא נותרה לו אלא פיסת עור לזוג נעליים אחד.

עם ערב גזר את העור לנעליים שרצה לתפור בבוקר המחרת. מאחר שמצפוננו היה שקט, הלך לישון במנוחה, הפקיד עצמו בידי האל הטוב ונרדם... בבוקר, אחרי שהתפלל, רצה לשבת לעבוד, והנה ניצבו שתי הנעליים מוכנות לגמרי על השולחן שלו. הוא התפלא והמילים נעתקו מפיו. הוא לקח את הנעליים בידו כדי להתבונן בהן מקרוב. מלאכה נקייה כל-כך נעשתה בהן, שאף תפר בהן לא היה עקום, כמעשה ידי אומן. עד מהרה נכנס קונה, ומאחר שהנעליים כל-כך מצאו חן בעיניו, שילם בעבורן יותר מהרגיל והסנדלר יכול לקנות בכסף עור לשני זוגות

נעליים." (8)

מבטאת

שצמח

הביטוי

שמעורב

מהסנדלר

הפתעתו של הסנדלר מאיכותן של הנעליים שנוצרו בלילה את חוויית ההארה והתובנה הכרוכה בהופעתו של הסמל מתוך החשכה של הנפש, כאשר זו היתה "שקועה בשינה". זהו של משהו שאינו ידוע לתודעה, הבוקע פתאום בשלמותו, מבלי בכך תהליך אקטיבי מודע. הגמדים הליליים יודעים טוב יותר

כיצד לתפור נעליים, כפי שהלא-מודע יודע ורואה נכון יותר, רחב יותר ובריא יותר מאשר ה'אני' המודע; והעבודה הסודית של היצורים הליליים מספרת כיצד הסמלים שבלא-מודע ממשיכים לעבוד, למיין, לסדר, להתחבר, לטוות, לארוג וליצור, גם כאשר אנו ישנים או שובתים מכל מעשה. יונג מתאר בהקשר זה את התכנים הלא-מודעים כ"ישויות חיות, המשפיעות על התודעה בצורה מושכת לב, אשר לא רק מגיבות אלא גם מפיקות פעילות עצמאית ויוצרנית".

יונג מתאר כיצד עשוי להיווצר סמל מתוך תנועת האנרגיה הנפשית בין חלקי האישיות השונים. התרוששותו של הסנדלר מסמלת את התרוקנותה של התודעה מאנרגיה, הנחוות כעייפות, דיכאון,

ריקנות או תקיעות. האנרגיה נסוגה אל הלא-מודע, ומעוררת שם את היווצרותו של סמל חדש, שיכול להמשיך לעבוד בחשכת הלא-מודע, וליצור סמלים נוספים, ללא ידיעת האדם. כמו הגמדים העובדים בלילה ומשאירים אחריהם את תוצרי עבודתם – הנעליים - ללא ידיעת הסנדלר. העבודה הפנימית, הסודית, שנעשתה במשך הלילה על ידי הגמדים, טובה יותר מזו שעושה הסנדלר הער במהלך היום והשכר הכפול שהוא מקבל על הנעליים שנוצרו מאפשרים לו ליצור עוד ועוד נעליים. כך פועלים גם תוצרי הלא-מודע להשבת האיזון של משק האנרגיה הפנימי בנפש: התרוששותה של התודעה נבלמת והיא מתחילה להתעשר מחדש. הסמל העולה מן הלא-מודע הוא כוח חי, אשר מחלחל לנפש כולה וגורם לתנועה בתוכה. כוח פעולתו נובע גם מיכולתו לאחד בין ניגודים, גם מהיותו רב-משמעי, ומההדים הרחוקים והעמוקים שהוא מעורר, אבל בעיקר, נובע כוחו מיכולתו ליצור עמדה חדשה מתוך עמדות המודע והלא-מודע המנוגדות זו לזו, ניגוד אשר גרם לתחושת התקיעות ולמתח. הסמל נולד מתוך המתח וגם משחרר אותו, ובאמצעות המשמעות העמוקה שלו הוא מסמן כיוון הפותח דרך חדשה וערוץ נוסף לפעולה. בכך הוא מפוגג את תחושת ה"תקיעות". זהו תוכן חדש, שמשפיע על גישתו של האדם לעצמו ולחיו, ותוך כך הוא מסיים את הפיצול הפנים-נפשי שגרם לשיתוק ולקיפאון ודוחף את האנרגיה של הניגודים לערוץ משותף, חדש, אל מטרות חדשות. בכך מתפקד הסמל כ"שנאי אנרגיה", המרפא ומתקן את העמדה המודעת המרוקנת והמרוששת.

כפי שאמרנו, הגמדים יודעים טוב יותר מהסנדלר כיצד לתפור נעליים, ואם הוא יקשיב להם וילמד מהם, כלומר – יצליח להטמיע את סמלי הלא-מודע בתודעה, כי אז יוכל "להיות לאיש אמיד".

במצבים בהם הלא-מודע אינו מפיק בעצמו את הסמלים להם הוא זקוק כדי לחדש את זרימת האנרגיה אל התודעה, עשויים סמלים הבאים מן החוץ – כמו סמל שאנו פוגשים בתוך סיפור - לעשות חלק מהעבודה: לגרות את יצירת הסמלים הפנימיים ולהתניע את התהליך. "הלא-מודע, אשר אינו מבין את שפת התודעה", אומר יונג, "זקוק ל'קסם' של הסמל, המכיל את האנלוגיות הפרימיטיביות שהוא מכיר".

וכך, למשל, היתה זקוקה סינדרלה לעזרתה של הפיה ולכוח הקסם, כדי להגיע לנשף בארמון. בסיפורים שונים, הפיות מופיעות בעת הצורך, בזמני משבר, והופעתן כרוכה בדרך כלל בהבעת משאלה. הפיה-הסנדקית מצטרפת לשורה ארוכה של דמויות פלאיות, אלמוניות לעיתים, המופיעות

פתאום על דרכו של הגיבור בסיפורים שונים ומציעות לו עזרה. בדרך כלל יש לעזרה הזו איכות של קסם. הופעתה של הפיה הטובה בשלב מסוים של הסיפור של סינדרלה, מבשרת על נקודת מפנה או

שלב חדש בתהליך ההתפתחות שלה. עד כה היתה נתונה לשליטתן המוחלטת של אמה ואחיותיה החורגות, ללא שום רצון משלה. נקודת המפנה בחייה של סינדרלה מתחילה כאשר נעור בה רצון משלה, והיא מביעה זאת במשאלה, ללכת לנשף. למשאלה יש כוח קסם. היכולת לזהות משאלה שמתחילה להיווצר

מבפנים, ואחר-כך גם לנסח אותה ולהביע אותה בקול היא יכולת שאיננה מובנת מאליה כמו שאולי ניתן לחשוב. ב"סיפור שאינו נגמר" יש למשאלה כוח לברוא עולמות: "אם לא תביע משאלה, לא תהיה עוד ארץ פנטזיה", דוחקת הקיסרית הילדותית בבסטיאן, העומד מהסס בסופו של הסרט "הסיפור שאינו נגמר" ובידו גרגר אחד של חול ששרד מארץ פנטזיה.

בסטיאן מצליח לברוא מחדש את ארץ פנטזיה, באמצעות המשאלה שלו.

היכולת לנסח את המשאלה מסמנת את השלב, בו הפנטזיות הלא-מודעות הופכות למודעות, ובהמשך הן גם ידחפו את האדם לפעולה בעולם.

אצל סינדרלה יש בכוחה של המשאלה לזמן את הפיה הטובה ואת כוחות הקסם שלה.

ניסוח המשאלה ואמירתה המפורשת עשויים ליצור עמדה חדשה של האגו כלפי הלא-מודע, עמדה המאפשרת לאגו להתחיל להיחלץ מתוך שליטת הלא-מודע, שליטה המתוארת בסיפור באופן סמלי באמצעות שליטת האם הרעה בסינדרלה. המשאלה של סינדרלה מפתיעה ומרגיזה את האם והאחיות הרעות והחורגות. בגרסה המצוירת של וולט דיסני לסיפור, העכברים תופרים לסינדרלה שמלה בזמן שהיא עסוקה בעבודות שהטילו עליה האם והאחיות כתנאי ליציאתה לנשף. הסצנה בה עובדים העכברים בשביל סינדרלה, ללא ידיעתה, מזכירה מאד את פעולות הגזירה והתפירה של הגמדים עבור הסנדלר. אבל כאן סוג כזה של עזרה אינו מספיק. האם החורגת והאחיות הרעות קורעות מעליה את השמלה שנתפרה עבורה, ומחבלות במאמציה של סינדרלה להכין את עצמה לנשף. סינדרלה מגיבה

בבכי וביאוש. אולם מתוך הייאוש, מופיעה הפיה, שמסמנת את תחילת דרכה של הגיבורה החוצה, מתוך המצב חסר התקווה שבו היא נמצאת.

יונג מתאר את השלב הזה כשלב אשר בו "כוחות נפש חדשים נעורים באופן ספונטני, והם דוחפים את הפרט לפעולה בריכוז ובמתח אשר יש בהם משהו שנדמה כקסם: הם נחווים ככוח לגמרי לא-צפוי ולא-סביר להצליח במשימה שנראית בלתי אפשרית, מעבר לרצון המודע". כוחות הנפש החדשים האלה לובשים בסיפור את דמותה של הפיה, שיש לה באמת כוחות של קסם. "אם תשמעי בקולי", אומרת הפיה לסינדרלה, "אעזור לך ללכת לנשף".

שלא כמו הגמדים, העובדים עבור הסנדלר בלילה, כאשר הוא ישן ולא מודע לעבודתם (או כמו העכברים שעובדים עבור סינדרלה) הפיה פוגשת את סינדרלה ערה ונכונה לפעולה. היא מופיעה כדמות אימהית טובה, נדיבה, מטפחת ותומכת, אשר נותנת לגיבורה את מתנות הקסם שלה, אבל סינדרלה נדרשת תוך כדי כך להיות שותפה מלאה לתהליך. הפיה שולחת אותה אל הגינה, להביא לה דלעת, וכמו הסנדלר, המכין בערב את החומרים הדרושים לתפירת הנעליים בידי הגמדים, כך אצה סינדרלה מיד אל הגן, קוטפת את היפה בדלועים ומביאה אותו לפיה, אף כי היא תמהה כיצד תעזור לה הדלעת להגיע אל הנשף.

אולם, בעוד שתפירת נעליים מעורות גזורים היא מלאכה שגם האדם יודע לעשות, הרי שלהפוך דלעת לכרכרה יכולה רק פיה מארץ הפיות. וגם השימוש שתעשה סינדרלה בכרכרה הזו שונה מזה שעשה הסנדלר בנעליים שמצא בבוקר: הנעליים שנוצרות בידי הגמדים מפרנסות אותו וגם מאפשרות לו ליצור עוד ועוד נעליים. הוא אמנם נעשה אמיד ומאושר יותר, אולם הוא נשאר סנדלר. סינדרלה אינה מעוניינת להקים פס ייצור של כרכרות מדלעת. הכרכרה היפה, המצופה כולה בזהב, תהפוך בידי סינדרלה כלי ליציאה לעולם ולפעולה אקטיבית בו, ובעזרתו היא תשנה את חייה לחלוטין ותהפוך ממשרתת עלובה למלכה. הסנדלר לומד על היווצרותן של הנעליים בדיעבד, לאחר שנוצרו. סינדרלה שותפה למעשה הקסם של הפיה, היא ערה, היא מביאה את החומרים הדרושים, היא נמצאת בדיאלוג חי עם הפיה בזמן אמת. מעשי הקסם של הפיה, או בלשון פסיכולוגית – הפנטזיות היצירתיות של סינדרלה – דוחפים אותה לעשייה אקטיבית בעולם, המונעת מכוח הרצון שלה.

הפיה היא מעין דמות פנימית, המתווכת בין העולמות, בין המודע ללא מודע ובין הפנים לחוץ. דמות לא-מודעת, שמעשי הקסם שלה מושכים אליה את תשומת לבה של התודעה, ויוצרים תחום ביניים בין

הלא-מודע לתודעה, ממנו יכול האגו לפרוץ, כדי לתת לתכנים הלא-מודעים ביטוי במציאות. הרצון הלא-מודע הופך למודע, ומתורגם למשאלה, שבתחילה נראית בלתי אפשרית למימוש. הדרך למימושה עשויה להתגלות בפני התודעה כתובנה פתאומית, הנוצרת כאשר חומר חסר צורה מקבל לפתע צורה, וכאשר צורה "נמוכה" הופכת ל"גבוהה". כמו העכברים, החולדה והלטאות, שהופכים בסיפור לסוסים, רכב ומשרתים: כך רותמת הפיה את הכוחות הכאוטיים לכרכרה של סינדרלה והופכת אותם לדמויות פנימיות שעומדות לחלוטין לשרותה. אבל - גם זאת רק לזמן מוגבל שכן לא ניתן לרתום את כוחות הלא-מודע לשירותה של התודעה אחת ולתמיד.

צלצול השעון בחצות מזכיר את המגבלה הזו לסינדרלה.

כלומר, לא הכל ייעשה באמצעות הקסם. סינדרלה אינה רק ערה ושותפה למעשי הקסם של הפיה. היא גם נדרשת לצאת לדרך לבדה ולהמשיך ולפעול בעצמה. הפיה יכולה לעשות קסמים ולתת מתנות בעלות כוח קסם. אבל אחרי שסינדרלה מגיעה לנשף הכל תלוי בה, ועליה למצוא לבדה, כיצד לנהוג במקום הלא-מוכר, כיצד ליצור קשר עם נסיך תוך כדי הסתרת זהותה האמיתית ממנו, ויחד עם זאת למצוא דרך כלשהי לגרום לו לחפש אחריה, גם אחרי שהקסם פג.

התהליך שבו מממשת סינדרלה במציאות של חייה את הטרנספורמציה הפנימית שחלה בה דורש עוד זמן ועוד עבודה. אולם מרגע שישבה בכרכרה ונסעה אל הכיוון החדש שאליו מוליכים אותה כוחות הלא-מודע שלה, שוב לא תחזור לעולם להיות עוד מי שהיתה.

*

הפיה, כמו גם המפתח, האוצר, הגן, הגמדים, וסמלים נוספים שקצרה היריעה מלהזכירם כאן, מייצגים כולם את כוחה של הנפש לרפא את עצמה. הופעתם בסיפורים מסמלים שחרור של אנרגיה שהיתה כלואה עד כה, שחרור אשר מאפשר תהליך יצירתי של התחדשות נפשית ומגע עם אוצרות הנשמה: כישורים, כוחות אגו, יצירתיות, יכולות ואפשרויות חבויים. כל מה שאפשר שיהיה לו לאדם וחייב להיות לו מוזמן להתממש במפגש עם הסמלים האלה בסיפורים ובאגדות. ובזה טמון כוחם המרפא.

- (1) ויניקוט, ד.ו., *משחק ומציאות, עם עובד, 1995, עמ' 68*
- (2) שם, עמ' 38.
- (3) טולקין, ג'ר.ר., *עץ ועלה - על סיפורי פיות, זמורה ביתן, 1993, עמ' 72.*
- (4) ברנט, פ.ה., "סוד הגן הנעלם", הוצאת יסוד, 1994
- (5) שם, עמ' 67-68.
- (6) שם, עמ' 75-77.
- (7) on Franz, M.L., *Individuation in Fairy Tales*, Shambala, 1990, p. 82
- (8) האחים גרים, "הגמדים", מתוך: *מעשיות - האוסף המלא, ספרית פועלים, עמ' 130-132.*